

vormige uitsteekseltjes. Door de massieve stengels zijn zij gemakkelijk van *Cladonia* spp. te onderscheiden.

Hoewel de vruchtlichamen over het algemeen zeer klein zijn, zijn zij toch niet minder belangrijk bij de onderscheiding van grootere en kleinere systematische groepen, dan de thalli. Waar zij bij de onderscheiding van de talrijke korstige vooral onmisbaar zijn, zal hierover in een volgend artikel het een en ander meegedeeld worden.

Buitenzorg.

P. GROENHART,
(Wordt vervolgd).

WALVISSCHEN, STORMVOGELTJES EN STERNS

Toen ik op 17 September j.l. één van mijn geregeld herhaalde tochten naar het ten Zuiden van Poeger gelegen eiland Noesa Baroeng (of zooals het algemeen in den volksmond genoemd wordt: Poeloe Noesa) maakte, trof ik een dag die wegens manestand, getij, stroomingen, wind enz. door mijn visscher als „manis betoel” gekwalificeerd werd. Daar kwam bij dat het de 15e dag vóór het begin van de Poeasa was, de dag waarop de geloovigen zich na zonsondergang 7 × zullen baden.

Het tijdstip was dus toevallig zeer gunstig gekozen en al gauw kwam ik tot de ontdekking, dat de juiste vertaling van „manis betoel” onder dergelijke omstandigheden moet luiden „zeer mild”.

Walvisschen. — Het begin was al goed: enkele kilometers uit de kust werd mijn aandacht getrokken door een hevig zuchten, vlak bij. Ik verwachtte NJAI LORO KIDOEL of tenminste Haar vazal: KJAI BELORONG, uit de golven vóór mij te zien oprijzen. Niet aldus geschiedde en mijn aanvankelijke ontsteltenis werd dan ook niet door mijn visscher gedeeld. Met een zeer breede grijns vertelde hij dat het meer speciaal walvisschen waren, „i k a n l o d a n s a d j a”, die dat vreemde geluid voortbrachten. Op zijn aanwijzingen niet meer vlak bij, maar in de verte kijkend, liet zich op een afstand van 2 à 300 meter inderdaad een 4-tal met kortere en langere tusschenpoozen waarnemen. Tot mijn verwondering was de werking der „spuitinrichtingen” zeer duidelijk waar te nemen, hetgeen mogelijk een gevolg is van het over de neusgaten afstroomende water, dat bij het uitademen tot een fijn wolkje verstoven wordt. Door den afstand konden geen verdere waarnemingen gedaan worden, behalve dan dat de kleur loodgrijs was en althans één van de 4 dieren monsterachtige afmetingen had. Volgens MAT-MADOEN zijn walvisschen geen zeldzame verschijning in die wateren. Bevreesd zijn de visschers er niet voor, dit in tegenstelling met de potvisch, waarvoor ijlings het hazenpad gekozen wordt. Rare verhalen zijn daarover bij de visschers in omloop.

Oceanites oceanicus: een voor den O.-Indischen Archipel nieuwe stormvogel. — Na de emoties met de walvisschen, werd de aandacht geconcentreerd op de stormvogeltjes, die ik hier voor 't eerst op 15 Mei 1938 in 1 exemplaar waarnam en verder op den vorigen tocht (4 Aug. j.l.) in verschillende ex. Op ongeveer de helft van den af te leggen weg doken er op z'n onverwachtst enkele op. Eén kwam recht op mijn prauw afscheren en viel ten offer aan de wetenschap. Tot onder de kust van Noesa Baroeng lieten zich nog meer individuen zien, één keer

zelfs 4 tegelijk. (Ook bij den volgenden tocht, op 2 en 3 October, waren nog een aantal stormvogeltjes present). Het geschoten exemplaar werd door Dr MAX BARTELS jr. gedetermineerd als *Oceanites oceanicus* (KUHL), de Bontvoetige Zwaluwstormvogel.

De maten (in mm) zijn als volgt: snavel 14, vleugel 140, staart 57.5, tarsus 36, middenteen + nagel 29 mm.

De kleur is aan de onderzijde donker bruin („sooty”) met grijze tint op keel en borst; bovenzijde donkerder, bij zwart af. In de kleine slagpennen zit een lichtere bruine tint; de staart is zwart, evenals snavel, oogen (mogelijk zeer donker bruin) en pooten. De pooten leveren echter een karakteristiek kenmerk op daar op de zwarte zwemvliezen een groote heldergele vlek voorkomt. Om dit te constateeren moet men den vogel echter in de hand hebben! Een goed kenmerk „in het veld” is de helderwitte stuit, waarbij zich enkele gedeeltelijk witte veeren van de dijstreek aansluiten waardoor ook aan de onderzijde een smalle streep wit voorkomt ter weerszijden van de donkere onderstaartdekveeren. De vleugels zijn spits en vrij smal. Het vliegbeeld gelijkt iets op dat van een gierzwaluw, hoewel de vleugelslag meer doet denken aan een vleermuis: gelijkmatig en toch onrustig door het hoekige heen en weer schieten over de golven. De snavel heeft 1 neusgatenbuis met ter weerszijden daarvan diepe, naar den punt afloopende groeven. De bovensnavel is sterk haakvormig over den ondersnavel gebogen.

MAX BARTELS was zoo vriendelijk (en enthousiast) mij naar aanleiding van deze vondst CODMAN's schitterende „Monograph of the Petrels” ter inzage te zenden, alsmede enkele citaten uit HARTERT's „Die Vögel der paläarktischen Fauna”. Uit deze gegevens blijkt, dat men het nog niet eens is over het afscheiden van eventuele ondersoorten in een „Zuidelijke” en „Noordelijke” vorm. Zeer waarschijnlijk zijn de vogels aan Oost-Java's Zuidkust uit het Zuidpool-gebied afkomstig. Tijdens den winter op het Zuidelijk halfrond zijn ze in den Atlantischen Oceaan tot Noord-Schotland en Labrador aangetroffen; aan dezen kant van de aarde zijn zij bekend uit de wateren om Nieuw-Zeeland en Australië tot aan Nieuw Caledonië.

Sterns. — Terwijl de Jan van Genten (*Sula leucogaster plotus*) herhaaldelijk van een milde stemming blijk geven door op zeer korten afstand langs de prauw te scheren, naderen wij nu de uiterste Noord-Oost-kaap (Tandjong Kamal) van Noesa Baroeng. Op 4 Augustus bleek dat de Bruinvleugel-sterns (*Sterna anaetheta*), die hier in Februari-Maart van dit jaar broedend aangetroffen waren, hun plaats hadden ingeruimd voor een uitgebreide kolonie Zwartnek-sterns (*Sterna s. sumatrana*), naar schatting een 250 paren. Hoewel er toen reeds een groote drukte van vischjes-aanslepende vogels was, kon toch het broeden aldaar nog niet als bewezen beschouwd worden, zoodat ik nu wilde trachten daaromtrent zekerheid te verkrijgen. Dit was echter gemakkelijker gezegd dan gedaan. In de April-aflevering van dit tijdschrift geeft de onderste foto op blz. 64 precies de plek aan waar de sterntjeskolonie zich bevindt. Dank zij de hevige deining, en de navigeerkunst van MAT-MADOEN, kon ik na vele vergeefsche pogingen op de rotsen overstappen, bij welke manipulatie echter tevens de punt van de rechtervlerk afgekraakt werd. Een seconde later zakte de prauw echter terug in een diep dal en was de situatie gered. Nu was het mijn beurt om met een breede grijns naar den onthutsten MAT-MADOEN te kijken, maar die was wel zoo sportief om „bonne mine à mauvais jeu” te maken. In den rechter bovenhoek op de zoeven aangeduide foto lagen in holen en richels over een breedte van 15 meter ruim 40 nesten (gruisplekjes), met 1 en 2 eieren en 1 of 2 jongen in diverse leeftijden van pas-uitgekomen tot vliegvlug toe. Van de verzamelde 6 legsels waren er 3 nog versch, de andere min of meer bebroed. In een goed

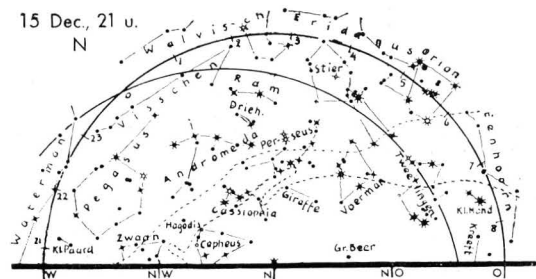
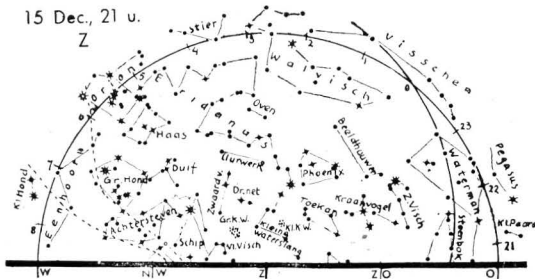
sluitend trommeltje werd de schat gevierd en door M.M. met behulp van een verbindingslijn ingepalmd. De schatgraver volgde met een duik en een plons.

De terugtocht werd aanvaard met een stevige wind-mee. Om 12 uur bereikten we Poeger en kon ik mijn visscher verzekeren dat ook voor mij de zee dit keer „manis betoel” geweest was.

C. O. Klatakan, Tanggoel, Oct. 1940.

J. G. KOOIMAN.

DE STERRENHEMEL IN DECEMBER

GELDIGHEID DER STERRENKAARTJES :

15 Aug.	15 Sept.	15 Oct.	15 Nov.	15 Dec.	15 Jan.
5 u.	3 u.	1 u.	23 u.	21 u.	19 u.

Aan het begin der maand gelden zij één uur later, op het einde één uur vroeger.

MAANPHASEN. — E. K. 6 Dec.; V. M. 15 Dec.; L. K. 22 Dec.; N. M. 29 Dec.

PLANETEN. — MERCURIUS is morgenster, maar slechts met moeite te zien gedurende de eerste maandhelft.

VENUS is ook morgenster en komt op het einde der maand pas na 4 u. op.

MARS staat dichtbij VENUS. In den nacht van 2 op 3 December staan zij in conjunctie, maar tegen het einde der maand komt Mars reeds te 3 u. op. De R. K. loopt van 14.3 tot 15.6 (van den Ram naar de Weegschaal).

JUPITER en SATURNUS verplaatsen zich langzaam in den Ram (R. K. van JUPITER 2.4 tot 2.3, van SATURNUS 2.5 tot 2.4). Zij zijn in den voornacht te vinden (ondergang op den 31sten resp. 1.6 u. en 1.8 u.)

De Bilt.

S. W. VISSER.

KORTE MEDEDELINGEN

Doliophis bivirgatus Boie. — Naar aanleiding van het artikel van den heer VAN DER MEER MOHR in afl. 10 van dezen jaargang, waarin over deze gifslang gesproken wordt, geef ik hieronder mijn waarnemingen.

Op de Onderneming Silau Doenia en de aangrenzende ondernemingen is deze slang geen zeldzaamheid. Desondanks heb ik geen algemeen gebruikelijke inlandsche naam voor dit dier kunnen vaststellen. Sommigen noemen het oelar tjabé in verband met de kleur, anderen oelar doea kapala, in verband met zijn schrikhouding, en dergelijke meer. Ten aanzien van zijn reputatie, staat het als „djahat” bekend, en worden verschillende gevallen vermeld waarbij koelies door deze slang gebeten zouden zijn. Persoonlijk heb ik dit nooit kunnen constateeren; wel spreekt het feit, dat alleen beten in de teenen en zijkant van den voet gemeld worden, — hetgeen klopt met den kleinen bek van het dier —, voor de betrouwbaarheid van deze berichten. De gevolgen van deze beten worden beschreven als zwelling, pijn soms tot in de heup, licht onwel zijn, meestal na 24 uur praktisch verdwenen.

Drie van de vele exemplaren die ik hier gevangen en gedetermineerd heb, vond ik bij het verslinden van de prooi. Deze was in één geval een kleiner exemplaar van dezelfde soort. Prooi: 46 cm.